

Dedičstvo Rímskej ríše

Kultúrny prenos a úloha symbolu

*Slúbili nám Švajčiarsko, ale bude mať Slovensko svojho generála Dufoa
s reinkarnovanou dušou Jánošíka?*

Voľbou bohov si volíme svoj osud.

Vergílius

V Liptovskom Mikuláši august 2013 (január 2014)

Cisár Konštantín realizoval ideu zníženia prevádzkových nákladov Rímskej ríše spojených s vojskom a poriadkovými službami tým, že zrovnoprávnil v roku 313 milánskym ediktom kresťanskú cirkev s ostatnými cirkvami v ríši. Keďže v kresťanskej cirkvi videl efektívny nástroj na vládnutie, zaistil, aby v praxi boli kresťania preferovaní, či už pri prevodoch majetku, alebo postupom v úradoch. Tým docielil jej rýchle prijatie a rozšírenie v ríši. Pre realizáciu vlády nad človekom obsahuje kresťanská viera nástroj hriechu a odpustenia. Už Talmud píše: „ Boh ochraňuje kajúcich hriešnikov, ktorých má dokonca radšej než spravodlivých, ktorých chráni pred svojou spravodlivosťou tým, že ich zakrýva svojou dlaňou, respektíve ich skryje pod svoj trón“. Idea hriechu a odpustenia v kresťanskej viere predstavuje ústredný motív moci. Základ je, že pápež, ako najvyšší predstaviteľ cirkvi je tou osobou, ktorá určuje, čo je hriech a zároveň má možnosť udeliť rozhrešenie. Na hriech sa viaže samozrejme idea večného zatratenia duše ako nástroja na vyvolanie strachu u človeka. Práve kresťanská cirkev sa kontinuálne adaptovala na podmienky feudalizmu a kapitalizmu a vyžadovala od jednotlivcov prísnu poslušnosť voči zákonom, či už to boli zákony, ktoré slúžili priamo cirkvi, alebo aj svetským zákonom, ktoré priamo cirkvi neslúžili. Základný cieľ bolo naučiť ľudí báť sa autority a to nielen autority, ktorá si zbraňou a násilím vynucuje plnenie zákona. **Cieľom bolo, aby občania svoj strach internalizovali a poslušnosť pretvorili na mravnú a náboženskú kategóriu v podobe hriechu.** Ľudia potom nedodržia zákony len preto, lebo sa boja, ale preto, že cítia vinu za neposlušnosť. Cítiť vinu znamená vytvárať si stresovú situáciu mentálnym spôsobom. Pocit viny môže byť prekonaný len odpustením, ktoré môže previnilému udeliť výlučne samotná autorita. Tá stanovuje podmienky pre odpustenie, pričom celý proces má nasledovný cyklus:

1. Hriešnik je prichytený pri čine
2. Hriešnik pociťuje ľútosť
3. Hriešnik je potrestaný
4. Hriešnikovi príslušná autorita odpustí
5. Prijatím trestu sa hriešnik podriaďuje autorite

Práve postupnosť hriech – ľútosť vinníka a jeho kajanie – prijatie trestu a tým nové podriadenie autorite a nakoniec odpustenie obsahuje v sebe **kladnú, posilňujúcu spätnú väzbu**, pretože každý akt neposlušnosti vedie po odpustení a prijatí trestu k zvýšenej poslušnosti. Každý akt neposlušnosti nesie v sebe podmienky pre vytvorenie pocitu viny. Zvýšením počtu podmienok pre pocit viny zároveň narastá aj počet stresových reakcií. Štát a cirkev vnucovali ľuďom pocit, že neposlušnosť je hriech. Obe inštitúcie pracovali spoločne, pretože obe museli chrániť svoju vlastnú mocenskú hierarchiu. Štát potreboval náboženstvo ako ideológiu, ktorá spája neposlušnosť a hriech, cirkev potrebovala veriacich, ktorých štát vycvičil v cnostiach poslušnosti. Inštitút rodiny tak využívali obe inštitúcie, cirkev aj štát, pretože funkciou rodiny bolo vycvičiť dieťa k poslušnosti od prvého okamihu, kedy prejaví svoju vlastnú vôľu. Vlastnú vôľu bolo nutné zlomiť, aby následne dieťa fungovalo ako poslušný občan. **Vtedy naše ľudské centrum nespočíva v nás samotných, ale v autorite, ktorej sa podriaďujeme. Nedosahujeme blaženosti cez vlastnú tvorivú aktivitu, ale cez pasívnu poslušnosť a usilovanie sa o súhlas autority. Takto organizovaná spoločnosť spolu s internalizovaným hriechom predstavuje kultúrne dedičstvo Európy, ktoré nám zanechali pozostatky Rímskej ríše a jej kultúrneho výdobytku – kresťanstva.** Tento spôsob výchovy a prežívania má významný podiel na realizácii chovania sa veľkej časti obyvateľstva EU s príslušným dopadom v psychickej rovine a spôsobu a intenzite generovania stresu v organizme. Ak niekto spácha hriech a je pri čine prichytený, pokiaľ učiní primerané pokánie, je možné mu udeliť odpustenie. Tým, že činí pokánie a následne prijme odpustenie, uznáva autoritu, v našom prípade autoritu pápeža, v prípade dediny autoritu farára. V priebehu dejín sa systém zdokonalil o materializovaný spôsob zaplatenia odpustiek, ktoré našlo svoje vyššie vyjadrenie v časovom rozlíšení, t.j. dotýčny si mohol kúpiť odpustok za hriech, ktorý ešte nespáchal, vyjadrené moderne, zaplatil si poistenie pri spáchaní hriechu. Je len príznačné, že vznik protestantskej cirkvi je spojené priamo s kritickou reakciou Martina Luthera na prax udeľovania odpustkov, uverejnených v podobe 95 téz v októbri 1517.

System dogiem a ritualizovaný mýtus Ježiša Krista má významný pozitívny prínos na kvalitu prežívania človeka. Protestantizmus mnohé rituály a dogmy odstránil a výsledok je, **že z princípu protestant sa kriticky díva na problémy a hľadá riešenie, čo posúva hospodársku a ekonomickú úroveň spoločnosti, ale jeho prežívanie, zbavené o symboly a ritualizovaný spôsob života, znižuje jeho kvalitu života.** A tak paradoxne, v štátoch EU, kde je vysoká životná úroveň, meraná HDP, kde je aj nízka korupcia, majú ľudia v priemere výrazne nižšiu kvalitu života v zmysle jeho prežívania. Sú to v prevažnej časti protestantské krajiny severu Európy. Naopak, krajiny z juhu Európy sa vyznačujú pomerne vysokou korupciou, nižšou tvorbou HDP a teda životnou úrovňou, ale výrazne vyšším stupňom kvality života. Sú to krajiny, kde kresťanská a zvlášť katolícka viera je stále silne rozšírená v spoločnosti. **Pri adaptácii modelu škandinávskych krajín sa javí rozumné, aby bol ekonomický model doplnený o psychologickú časť, ktorá zaistí popri materiálnej prosperite aj kvalitu života v zmysle jeho prežívania.**

Nízka kvalita prežívania života je dôsledkom rozporu medzi systémom vonkajších a vnútorných hodnôt, ktorý je navonok manifestovaný aj výskytom depresí. V SR depresie v rôznej podobe dosiahli úroveň rozšírenia až u 40% populácie (Heretik, 2003) (Heretik, 2008) .

Európa nesie so sebou dedičstvo kultúry z Rímskej ríše, prepracované do dokonalosti v temer dvojtisícročných dejinách. Už Dawkins ukázal, že (Dawkins, 1976), že kopírovanie chovania sa úspešných predstavuje základnú stratégiu prežitia v ríši zvierat. Skúmanie biológov preukázalo, že genetický prenos vlastností sa deje len s váhou 48%, zvyšok sa deje prenosom prostredia (Lipton, 2011). Kultúrny prenos predstavuje silný nástroj na prenos informácií v spoločnosti. Pokiaľ by kresťanské rituály neprinášali viac pozitív ako negatív pre človeka a spoločnosť, nemohli by si udržať vplyv na človeka temer 2000 rokov. A toto kultúrne dedičstvo majú mnohé európske národy hlboko zakorenené v svojom bytí. Aj preto sa javí vhodné pri tejto analýze rešpektovať túto časť kultúrneho dedičstva Európy s jeho pozitívnymi ale aj negatívnymi súvislosťami. Na druhej strane informačná doba už nie je ochotná rešpektovať dogmy a rituály s nimi spojené, pokiaľ sa človek nepresvedčí, že mu pomáhajú k lepšiemu dosiahnutiu cieľov. Ale na pochopenie významu kresťanských rituálov vo vedomí človeka je nutné rozsiahle štúdium nielen v oblasti kresťanskej viery, ale hlavne v oblasti modernej psychológie a neurobiológie.

Symbol a jeho význam v prežívaní života.

Veľký prelom v rozvoji psychológie v Európe zaznamenal Jung práve v pochopení skutočnosti, že sú to symboly, ktoré majú schopnosť vybudíť emócie a sú to emócie, cez ktoré prežívame svoj život a tie určujú kvalitu nášho života. Maska, ktorú ukazujeme svetu je v modernej dobe často skrytá za funkciu alebo titul s tým, že kolektív priradil týmto symbolom hodnotu, ktorej sa nositeľ titulu či funkcie zmocňuje. Pokiaľ ale za maskou nie sú aj hodnoty, po čase sa maska sa rúca a infláciou postihnuté ego predstaví karikatúru osobnosti (Jung, 2000).

Moderná neurobiológia preukázala oddelenie emócií od pocitov (Damasio, 2004), čo má veľký význam pri pochopení procesov spojených s učením a späťne s aktivovaním naučených a uložených informácií v podobe mozgových máp na úrovni vytvorených biologických štruktúr (Immordino-Yang, 2007). Posledné výsledky neurobiológie umožňujú formulovať aj vedecky podložené hypotézy vzniku vedomia (Damasio, 2010) a podstaty procesu učenia. *To len podčiarkuje zistenie Rogersa (Gajdošová, 2013), že prežívanie predstavuje najvyššie kritérium reality. Skúšobným kameňom pravdivosti je vlastné prežívanie človekom. Myšlienky nikoho iného, ani vlastné, nemajú pre človeka takú váhu ako jeho vlastné zážitky. Človek sa musí neustále vracieť k svojej skúsenosti, k tomu, čo zažil, aby odhalil, ako je blízko k pravde.* Na druhej strane média umožňujú pravdu skresliť.

Od istej úrovne už výška majetku neurčuje kvalitu života, dokonca často rast vlastníctva majetku spôsobuje znižovanie kvality života jeho majiteľa. Dôvodom je nadmerné množstvo informácií, ktoré kapacita vedomia nevie spracovať a môžu vytvoriť negatívne pocity. **Negatívne**

pocity môžu byť zdrojom, ktorý spúšťa prežívanie odpovedajúcich negatívnych emócií ako dopad potenciálneho alebo skutočného ohrozenia majetku vonkajšími silami. Práve v spôsobe prežívania skutočnosti je možné hľadať aj podstata rozdielu režimu existencie byť a mať (Fromm, 2001). Biblia

popisuje symbolické vyjadrenie drámy človeka v jeho jednotlivých fázach života cez personifikáciu biblických postáv s ústredným hrdinom Ježišom Kristom. Ak teda pochopíme symbol ako ústredný spôsob prežívania človeka, kde symbol zasahuje emočné centrá človeka a dáva význam obsahu slov, či inými formami poskytnutým informáciám, potom fľaša z coca coly vo voľbách 2012 a odkaz víťaza volieb prostredníctvom fľaše coca coly vytvára a priraduje symbol k spisu Gorila a dáva mu vecný obsah. Pretože to bol spis Gorila, ktorý významným spôsobom polarizoval dav voličov a napriek tomu, alebo práve preto, že činy uvádzané v spise neboli vyšetrené, významne ovplyvnili výsledky volieb v roku 2012 tak, že strana SMER získala viac ako 55% hlasov a sama postavila vládu. Premiér Fico prehlásil, že to, či bol fyzicky v konšpiračnom byte a popíjal coca colu alebo nebol, povie v etape vyšetrovania iba vyšetrovateľovi, verejnosť sa to nedozvie – minimálne nie počas vyšetrovania a je otázne, či potom to bude verejne dostupná informácia a hlavne, nakoľko bude pravdivá. Machiavelliho výrok Víťaza nemá kto súdiť je v tomto kontexte príliehavou metaforou. Denník Pravda dňa 5.3.2013 priniesol správu, podľa ktorej v súvislosti s vyšetrovaním spisu Gorila sa objavujú aj fakty, ktoré nie sú predmetom spisu Gorila a na základe nich sú vznesené obvinenia. SIS nepotvrdila pravosť prepisu uverejneného textu a nik nevie, koľko z textu je dopracovaná, slúžiaca na mediálnu komunikáciu s verejnosťou s cieľom jej ovplyvnenia. Faktom ale je, že spis Gorila sa pre verejnosť stal symbolom korupcie a fľaša coca coly symbol spojený s premiérom.

Pre voľby prezidenta v roku 2014 v SR v tomto kontexte je podstatné, že víťaz volieb roku 2012 umne používa na komunikáciu symbol a ním pôsobí na emočné centrá prijímateľa. Je zrejmé, že pokiaľ by nebolo spisu Gorila a v ňom pasáž o schôdzke predsedu strany SMER Fica v konšpiračnom byte, ktorý pri debate popíja coca colu, tak by sa fľaša coca coly nemohla stať symbolom víťaza parlamentných volieb 2012 v SR a príslušné zverejnené obrázky aj spolu s fľašou coca coly by neniesli symbolický obsah a nemohli by zasiahnuť emocionálne centrá človeka. Z hľadiska tvorby symbolu sú dve možné základné interpretácie. Premiér Fico sa zúčastnil schôdzky a vyhodnotil to ako pokus aktérov vtiahnuť ho do korupčných praktík a vytvoriť zdanie spoluviny. Druhá možnosť, ktorá vyplýva z toho, že obsah spisu nebol nikdy potvrdený oficiálne ani autorom odpočúvania a ani SIS je, že táto pasáž bola do spisu umelo vnesená a premiér Fico sa nikdy nezúčastnil takéhoto stretnutia. V oboch prípadoch však **fľaša coca coly nadobúda význam symbolu** a ako taký je možné s ním pracovať, bez ohľadu na to, či premiér Fico v konšpiračnom byte bol alebo nebol. To, čo ale spis Gorila spôsobil, bolo výrazné rozdelenie spoločnosti na emocionálnom základe.

Postupný a trvalý rast preferencií strany SMER od volieb v roku 2010 sa najprv prejavil v komunálnych voľbách, ktoré zaistili, že členovia strany SMER alebo nezávislí s podporou strany SMER obsadili niečo viac ako 50% postov starostov a primátorov miest a obcí. To vytvorilo významnú sieť, ktorej úlohou bolo zaistenie prevzatia moci na veľkej časti územia a zároveň vytvorilo základňu pre možné predčasné voľby. Prírodná autorita v obciach posilnená získaním funkcie starostu významne ovplyvnila mienku v obciach. Sú to preferencie strany SMER a ich vývoj v rokoch 2010 a 2011, ktoré vykazovali kontinuálny rast a teda posun od Gaussovského rozdelenia, čo signalizuje, že bolo **prítomné kopírovanie chovania ako dôsledok vybudovanej siete šíriacej informácie**. V ekonomike módnym produktom, v politike popularita sú pojmy ktoré vystihujú takéto chovanie sa v spoločnosti. Dawkinsove výskumy v biológii (Dawkins, 1976), ktoré preukázali, že kopírovanie je najvýhodnejšia stratégia na prežitie sa ukázali správne aj v prípade spoločnosti (Rendel, 2010).

Životné prostredie pre človeka je možné určiť ako prostredie prírody rozšírené o kultúrne prostredie, pozostávajúce zo sídiel a komunikácií, pretvorenej prírody pre ekonomickú činnosť človeka a zo sociálneho prostredia. Ak kopírovanie chovania predstavuje najúspešnejšiu stratégiu prežitia v ríši zvierat, výskumníci si položili otázku, aká stratégia je úspešná v sociálnom a kultúrnom prostredí vytvorenom v človeku. Experiment v podobe súťaže s vypísanými cenami cez počítačovo simulované riešenie problému s mnohonásobným opakovaním ukázal, že z troch možných stratégií, t.j. vypracovanie vlastnej inovačnej stratégie, odpozorovanie stratégie použitej úspešne iným hráčom alebo opakovaným použitím už raz úspešne aplikovanej stratégie, vyhrala nakoniec stratégia kopírovania úspešnej stratégie od konkurencie. (Rendel, 2010). Všimnime si, že nepostačuje skopírovať jedenkrát stratégiu, a následne ju opakovane používať, ale je potrebné neustále hľadať na trhu také inovácie, ktoré sú progresívne a ktoré boli overené úspešnou aplikáciou. Tento záver dáva aj vysvetlenie skutočnosti, že podstatnou časťou úspešnej stratégie 13 najúspešnejších podnikov v modernej histórii sú podniky, ktoré aplikujú správnym spôsobom špičkové trhom overené technológie (Collins, 2006). Vysvetlenie je jednoduché. Kým v 70tych rokoch bolo potrebné zaradiť do výskumu a vývoja 60 rôznych ideí, aby sa jedna idea uplatnila na trhu (Pierce II, 1988) v súčasnosti je to už 300 (Koulopoulos, 2009). Riziko spojené s výskumom a vývojom sa v informačnej dobe značne zvýšilo, na druhej strane úspešné uvedenie produktu na globalizovaný trh zabezpečuje významné príjmy, nebývalé v prvých troch štvrtinách 20teho storočia. To s čím sa musí vedenie podnikov v modernej spoločnosti vyrovnávať je neúspešný výskum a vývoj. Zmena je hnacou silou a jedinou istotou v informačnej spoločnosti. Všetko ostatné je dočasné a preto aj ekonomika založená na hľadaní rovnováh nie je schopná v dostatočnom predstihu navrhovať riešenia, pretože neobsahuje v sebe nevyhnuté modely popisujúce dynamiku zmien. Výskum Boyda poukazuje na skutočnosť, že kultúrny alebo tiež sociálny prenos informácií zabezpečuje rozvoj človeka a spoločnosti (Boyd, 2011) (Boyd, 2010). Ale efektívny spôsob učenia predstavuje učenie, ktoré je zviazané s prežívaním pocitov a emócií (Immordino-Yang, 2007), čo je nič inšie ako objav Junga (Jung, 2004) preukázaný na neurobiologickej úrovni (Damasio, 2004) (Damasio, 2010).

To, čo sa stáva ústredným problémom doby je korupcia. Problém korupčného prostredia je, že prakticky nie je možné rozoznať, kedy sa jedná o neúspešný výskum a vývoj a nie o korupciu? Kým v bežnom prostredí úspech v inovačnom procese sa pohybuje na úrovni 20%, v prostredí SR je to už len na úrovni 9% (Lukášik, 2013)

Výskumy v neurobiológii a v psychológii umožnili priblížiť sa k pochopeniu takého fenoménu, akým je vznik vedomia (Damasio, 2010). Skenovanie mozgu vytvára vedecké podklady pre závery, podľa ktorých na základe podnetov z vonkajšieho prostredia sú aktivované emócie človeka, ktoré sú zdrojom vytváraných mozgových máp a tie vytvárajú vo vedomí človeka pocity. To umožňuje vysvetliť, prečo je ego človeka ako reprezentanta vedomia ohraničené jeho vlastným telom, ale aj skutočnosť, že emócie a pocity sú oddelené (Damasio, 2004). Tu je mechanizmus, ktorý umožňuje človeku na úrovni vedomia rozlišovať protiklady, čím sa vedomie kvalitatívne líši od nevedomia. Neurobiológia ale preukázala, že pri opakovaní podnetov s príslušným obsahom a štruktúrou si mozog počas celého života vytvára nové spojenia a fixuje biologické štruktúry, mozog vykazuje plasticitu počas celého života (Doidge, 2011). Je to funkcia, ktorú vyvinula príroda v procese evolúcie. **Zároveň neurobiológia zistila, že mozog človeka obsahuje tzv. zrkadlové neuróny. Opäť, príroda nás**

vyzbrojila vynikajúcim nástrojom na prežitie človeka, pretože umožňuje efektívne kopírovať odpozorované úspešné chovanie sa druhých.

Ako vo všetkom, rozhoduje človek, či nové poznatky budú využité pre ciele spoločnosti s ktorými sú zosúladené jeho individuálne záujmy, alebo budú zneužitú pre záujmy jednotlivca v rozpore s cieľom spoločnosti. Ešte nedávny prístup modernej spoločnosti k využívaniu vedeckých objavov a z nich vytvorených metód, nezávisle od človeka, absolutizujúci vedu a negujúci úlohu človeka, ktorý ju využíva, je prekonaný, čo je možné dokumentovať na mnohých príkladoch. V skutočnosti všetko závisí na človeku, ktorý používa príslušnú metódu. Často váha použitej metódy v procese realizácie je zanedbateľná. Metóda znamená len cestu a smer, ktorým sa človek vyberie, pričom spôsob jeho jednania je verným prejavom jeho povahy. A tá je vytvorená a fixovaná mechanizmami, ktoré moderná neurobiológia popisuje ako vytváranie mozgových máp. Zistenie, že nové informácie, pokiaľ sú prepojené na emócie, človek prežíva a vytvára si tak stabilnejšie stopy v pamäti, poznali už myslitelia v hlbokéj minulosti v Číne alebo Indii. Zo skúmania reakcií tela boli vytvorené ucelené systémy, ktoré ako návod na život boli vnesené do náboženstiev budhizmu, hinduizmu a ďalších, či tvoria základ filozofického systému tao a systémov ako sú joga, tantra, ajurvéda a pod. Rozhodujúce diela týchto mysliteľov sú písané v reči symbolov naviazanej na príslušnú kultúru. Ich pochopenie si vyžaduje príslušnú interpretáciu a preto tieto publikácie často obsahujú popri samotnom texte ešte aj ich interpretáciu rozsahom často presahujúcu samotné dielo (Lao-C', 2008). Totiž popísať samotný symbol znamená preniknúť do jeho mnohovrstvovej podstaty a na to je potrebné často rozsah mnohých strán textu, či niekedy celej publikácie (Jung, 2003).

Klasický príklad takejto interpretácie čínskych textov predstavuje publikácia Tajomstvo zlatého kvetu, kde sinológ Richard Wilhelm dokázal vyjadriť rečou Európana vnútorné významy symbolických textov čínskych mudrcov do tej podoby, aby Jung mohol v komentári obrazne povedané preložiť symbolické posolstvo diela do reči modernej psychológie (Jung, 2004). Celý rad publikácií modernej psychológie je venované práve ukázaniu psychológie symbolickej reči rozprávok, mýtov a náboženských systémov pre prežívanie človeka. Práve cez rozprávky, bájky, povesti, či mýty je prenášaná a uchovávaná v symbolickom jazyku zistená múdrosť generáciami predkov. Komplexne je možné nájsť rozbor symbolov v prácach C.G. Junga (Jung, 2009) (Jung, 2001) (Jung, 2001) (Jung, 2001), ktorý vyzdvihol význam psychologického systému kresťanskej viery pre rozvoj kultúry človeka. Značný význam a úlohu v psychológii človeka zohráva symbol a mýtus v existencionalnej psychológii Rolo Maya (May, 2007). Verena Kast analyzovala psychologický význam a úlohu symbolu v rozprávkach o láske (Kast, 2011). Existuje celý rad publikácií zaoberajúce sa psychologickým rozborom rozprávok spolu s ich morálnym významom pre človeka s terapeutickým zameraním (Rohr, 2012). Známa slovenská rozprávka O troch grošoch napr. symbolicky vystihuje ekonomický medzigeneračný transfer medzi tromi generáciami a tvorí podstatu sociálneho a dôchodkového systému.

Dawkins definoval mem ako jednotku kultúrneho prenosu. To plne korešponduje so zistením, že genetický prenos má podiel len 48% na vlastnostiach človeka, zbytok zabezpečuje kultúrny prenos¹ (Lipton, 2011). Je to rozvoj kultúry, ktorý spätne ovplyvňuje kvalitu génov cez ich následnú mutáciu (Blackmore, 2001). Symbol ako komplexne vnímaná informácia je prežívaná človekom a v závislosti od konkrétnej situácie, je to vnem, ktorý aktivuje pocit a ten následne spúšťa prežívanie človeka na úrovni emócií. Alebo to môžu byť vnemy, ktoré spúšťajú príslušné emócie a tie následne vytvárajú mozgové mapy a teda formujú memy, ktoré sú pripravené vytvoriť príslušný pocit v človeku. Emócie a pocity sú navzájom oddelené a zároveň prepojené (Damasio, 2004). Pocity prežívame vo vedomí, ale emócie prežívame v biologickom tele. Práve pri spôsobe vyjadrovania emócií človekom môžeme zrejme hľadať odpoveď na otázku, čo spôsobilo, že rod Mitochondriálnej Evy, ktorá žila pred cca 140 000 rokmi, vytlačila rody ostatných podobných bytostí a prečo je každý človek na Zemi jej

¹ Je to vonkajšie prostredie, ktoré aktivuje príslušné gény a je to meniace sa vonkajšie prostredie, ktoré aktivuje mutáciu génu.

potomkom (Wells, 2005). Bol to Paul Ekman (Ekman, 1973), ktorý preukázal, že každý človek má rovnaký súbor základných emócií, ktoré sú zakódované v genetickom prenose. Ak vyslovíme predpoklad, že mutácia génov u Mitochondriálnej Evy spôsobila štandardizáciu základnej emočnej výbavy človeka pred 140 000 rokmi, tak práve tento rod Mitochondriálnej Evy mohol získať konkurenčnú výhodu práve tým, že mal štandardizovaný komunikačný systém, čo umožnilo vytvárať efektívnejšie sociálne skupiny komunikujúce v nevedomom procese projekcie symbolov. Prežívaním vyslaných symbolov dochádzalo k nevedomému chápaniu vyslanej informácie a k efektívnejšiemu spoločnému postupu. Vedomie, ako schopnosť rozlišovania protikladov, vzniklo „len“ pred 40 tisíc rokmi. Pokiaľ sa štatisticky gény menia približne v počte 30 medzi generáciami, tak pri počte 25 000 génov sa človek na genetickej úrovni obmieňa raz za 20 000 rokov. Preto vývoj vedomia ako obraz vývoja kultúry ide s výrazne odlišnou dynamikou ako je genetická obmena, čo je jasne vidno na pokroku ľudstva počas posledných 2000 rokov, ale nakoniec aj počas posledných 500, či 100 rokov. Ľudské biologické telo sa prakticky nezmenilo a stále ideál antickej krásy je nám blízky. To čo sa zmenilo, je životné prostredie ktoré človek a jeho vedomie pretvára v rýchlom tempe. Prostredie vytvorené prírodou pretvára človek na kultúrne prostredie. Práve rýchla zmena prostredia vytvoreného pôvodne prírodou a neschopnosť spracovania odpadu ekonomickej činnosti človeka ako systémami Zeme vytvorilo bariéru a limit pre ďalší rozvoj človeka, dokonca na existenčnom základe. Zároveň ale postavilo pred človeka príležitosť na vysporiadanie sa s problematikou ekológie a navrátenie sa človeka do harmonického spoluzitia s možnosťami, ktoré mu poskytuje príroda.

Pochopenie, že sú to emócie, či afekty, ktoré ovplyvňujú rozhodovanie človeka urobil už Spinoza (Spinoza B., 2004). V jeho ponímaní je človek, ktorý je v zajatí emócií, človekom ktorý nie je slobodný.

Literatúra

Spinoza B. Etika [Kniha]. - [s.l.] : dybbuk, 2004.

Blackmore S., Evolution and Memes : The human brain as a selective imitation device [Periodikum] // Cybernetics and Systems. - Philadelphia, PA : Taylor and Francis, 2001. - 1, pp. 225-255 : Zv. Vol 32.

Boyd R., Richerson, P., J., Henrich, J., The cultural niche: Why social learning is essential for human adaptation [Konferencia] // Proceedings of the National Academy of Sciences (USA). - [s.l.] : National Academy of Science (USA), 2011. - Zv. 108 10911-10925.

Boyd R., Richerson, P.J., Henrich, J., Rapid cultural adaptation can facilitate the evolution of large-scale cooperation [Periodikum] // Behavioural Ecology and Sociology. - [s.l.] : Springer, 2010. - 3 : Zv. 65.

Collins Jim Z dobrého skvelé [Správa]. - Bratislava : Eastone Books divízia Eastone, s.r.o., 2006.

Damasio A. Hľadání Spinozy, radost, strast a citový mozeg [Správa]. - Praha : dybbuk, 2004.

Damasio A., Self Comes to Mind : Constructing the Conscious Brain [Kniha]. - New York : Vintage Books, Random House, 2010.

Dawkins R. The Selfish Gene [Kniha]. - Oxford : Oxford University Press, 1976.

Doidge N. Váš mozek se dokáže změnit [Kniha]. - Brno : Computer Press, 2011.

Ekman P. Darwin and Facial Expression [Kniha]. - Los Altos, Ca. : Academic Press, Inc., 1973.

- Fromm E.**, Mít, nebo být? [Kniha]. - Praha : Aurora, 2001.
- Gajdošová B.**, Prístup zameraný na človeka [Kniha]. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2013.
- Heretik A., a kol.** Epidemiológia depresie na Slovensku [Kniha]. - Bratislava : Psychoprof, 2003.
- Heretik A.**, Slovensko čaká nárast depresií a úzkostí [Online] // SME. - 17. 9 2008. - 17. 1 2012. - <http://www.sme.sk/c/4079236/slovensko-caka-narast-depresii-a-uzkosti.html>.
- Immordino-Yang M., H., Damasio, A.**, We Feel, Therefore We Learn: The Relevance of Affective and Social Neuroscience to Education [Periodikum] // Journal Mind, Brain, and Education. - [s.l.] : International Mind, Brain, and Education Society and Blackwell Publishing, Inc., 2007. - 1 : Zv. 1.
- Jung C.G.** Výbor z díla VIII Hrdina a archetyp matky [Kniha]. - Brno : nakladatelství Tomáše Janečka, 2009.
- Jung C.G.**, Áion Příspěvky k symbolice bytostného Ja [Kniha]. - Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2003.
- Jung C.G.**, Obraz člověka a obraz boha Výbor z díla IV [Kniha]. - Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001.
- Jung C.G.**, Odpověď na Jób [Kniha]. - Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001.
- Jung C.G.**, Výbor z díla sv.III. Individuace str.69 [Kniha]. - Brno : Vydavatelství Tomáše Janečka, 2000.
- Jung C.G.**, Výbor z díla VII Symbol a libido [Kniha]. - Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 2001.
- Jung C.G., Wilhelm, R.**, Tajemství zlatého květu [Kniha]. - Praha : Vyšehrad, 2004.
- Kast V.**, Touha po druhém O lásce a pohádkách [Kniha]. - Praha : Portál, 2011.
- Koulopoulos Thomas M.** Innovation Zone How Great Companies Re-Innovate for Amazing Success [Kniha]. - Mountain View, California : Davis Black Publishing , 2009.
- Lao-C' Tao Te Ťing** [Kniha]. - Olomouc : Fontána, 2008.
- Lipton B.,H.** Biológia presvedčenia [Kniha]. - Bratislava : Eugenika, 2011.
- Lukášik D.**, Rozbor efektívnosti inovácií v prostredí SR // List na GR MH. - Liptovský Mikuláš : [s.n.], 2013.
- May R.**, Túžba po mýtoch [Kniha]. - Bratislava : Ikar, 2007.
- Pierce II J.A., Richard B. Robinson Jr.** Strategic Management Strategy formulation and Implementation [Správa]. - Homewood Illinois : Richard D. Irwin Inc., 1988.
- Rendel R., Boyd,R., Cownden,D., Enquist, M., Eriksson, K., Feldman, M.W., Fodarty, L., Ghirlanda, S., Lilicrap, T., Laland, N.K.**, Why Copy Others? Insights from the Social learning Strategies Tournament [Periodikum] // Science. - [s.l.] : AAAS, 2010. - 5975, pp 208 -213 : Zv. 328.
- Rohr H., P.**, Cesty z úzkosti a depresie O šťastí lásky k sobě samému [Kniha]. - Praha : Portál, 2012.
- Wells Spencer Adam** a jeho rod [Správa]. - Praha : Dokořán, 2005.